

BROEDVOGELS

JAGTLUST, LAND EN BOSCH EN SCHOONOORD

2023

Jan Mooij

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Rapportnummer: 321

Broedvogels van Jagtlust, Land en Bosch en Schoonoord in 2023

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Subgroep Avifauna
Postbus 1028
1200BA Hilversum
broedvogels@vwggooi.nl
www.vwggooi.nl

Tekst : Jan Mooij

Copyright 2023 – Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum
Rapportnummer: 321

Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

Samenvatting

In het voorjaar van 2023 zijn drie van de Gravelandse buitenplaatsen van Natuurmonumenten door leden van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken geïnventariseerd op broedvogels en grote zoogdieren. Het betreft hier Jagtlust, Land en Bosch en Schoonoord. Samen hebben deze landgoederen een oppervlakte van ongeveer 23 hectare.

Volgens de normen van het BMP project van Sovon zijn territoria van 40 soorten vastgesteld als broedvogel. Er zijn 4 soorten van de nieuwe Rode Lijst gevonden, namelijk Groene Specht, Grauwe Vliegenvanger, Grote Lijster en Huismus. Verder zijn ook vijf soorten zoogdieren waargenomen.

Het gebied

Het onderzochte gebied ligt ten westen van Hilversum aan de zuidkant van de Leeuwenlaan. Het omvat drie relatief kleine buitenplaatsen: Jagtlust, Land en Bosch en een deel van Schoonoord. Jagtlust en Land en Bosch hebben een parkachtige aanleg met bosjes, weilanden en waterpartijen. Er staan landhuizen en nog enkele andere woningen. Bij Jagtlust hoort een grote ommuurde moestuin. Het geïnventariseerde deel van Schoonoord is een vrij oud loofbos met hier en daar veel ondergroei. Schoonoord is rustgebied voor het wild, alleen een pad langs de noordelijke rand is toegankelijk voor het publiek. De rest van het onderzochte gebied is vrij toegankelijk op wegen en paden, met uitzondering van de directe omgeving van de gebouwen.

Voor de geschiedenis van de landgoederen wordt verwezen naar het verslag van de vorige inventarisatie dat te vinden is op de website van de vogelwerkgroep onder rapportnummer 254.

Figuur 1. Overzicht van het onderzochte gebied.

Methode

Er is gebruik gemaakt van de broedvogelkarteringsmethode (BMP) van Sovon (van Dijk 2011). Deze werkt als volgt. In de loop van het broedseizoen worden verschillende bezoeken aan het telgebied gebracht, waarbij alle waargenomen broedvogels worden ingetekend op een veldkaart. Vervolgens worden de waarnemingen op afzonderlijke soortenkaarten overgezet. Aan het eind van het seizoen wordt het aantal territoria bepaald door alle waarneempunten op de soortenkaarten via per soort bepaalde regels te clusteren.

Na een eerste bezoek in februari werd het gebied elke twee weken van 23 maart t/m 29 juni geïnventariseerd. Op twee data werd een avondbezoek gebracht. Het team bestond meestal uit drie personen met minimaal één ervaren teller. In twee gevallen werd geteld door twee tellers. Waarnemingen van niet-broedvogels en zoogdieren werden met een aparte codering genoteerd. Bij het waarnemen werd gebruik gemaakt van gewone veldkijkers.

Bij het noteren van de waarnemingen werd gebruik gemaakt van het programma Avimap van Sovon. Hierbij worden waarnemingen genoteerd op een tablet of smartphone. Door het gebruik van GPS is de positie van de waargenomen vogel eenvoudig in te geven. Na afloop van het bezoek worden de resultaten naar Sovon doorgeseind. Aan het eind van het seizoen worden de waarnemingen door een programma bij Sovon uitgewerkt volgens de regels van het BMP.

Tabel 1. Data en tijden van de bezoeken

Datum	Begintijd	Eindtijd
11-03-2023	5.17	8.06
25-03-2023	5.49	7.47
26-03-2023	21.30	22:00
28-03-2023	6:32	9:44
08-04-2023	6.15	9.04
22-04-2023	5.45	8.06
07-05-2023	5:03	7.43
20-05-2023	5:18	8.00
03-06-2023	5:29	7:35
17-06-2023	5:32	7:39
02-07-2023	5.28	7:13

Resultaten

Bij de inventarisatie zijn in totaal 219 territoria van 38 soorten vastgesteld. Bij de inventarisatie in 2016 vond men 335 territoria met 38 soorten en in 2008 (zonder Schoonoord) waren er 323 territoria van 40 soorten.

Naast de soorten waarvan territoria werden vastgesteld werden ook negen andere potentiële broedvogelsoorten waargenomen. Dit waren de Blauwe Reiger, de Sperwer, de IJsvogel, de Boerenwaluw, de Fitis, de Ekster, de Kauw en de Sijs. Alleen de Blauwe Reiger en de Boerenwaluw werden meermalen waargenomen. Het gaat hier waarschijnlijk om vogels die in de omgeving gebroed hebben.

Ook de waargenomen zoogdieren genoteerd.. Bij vijf tellingen werden in totaal acht Reeën genoteerd. Bij zes tellingen zagen we in totaal acht Hazen, bij één telling twee Eekhoorns en bij drie tellingen drie Vossen. Heftig alarmerende Zwarte Kraaien maakten ons opmerkzaam op een Boommarter die in de boomkruinen rondstruinde.

Tabel 2. Aantal vastgestelde territoria

Soort	Aantal
Knobbelzwaan	1
Nijlgans	2
Wilde Eend	5
Mandarijneend	1
Buizerd	1
Meerkoet	3
Holenduif	3
Houtduif5	5
Bosuil	2
Groene Specht	1
Zwarte Specht	1
Grote Bonte Specht	11
Witte Kwikstaart	1
Winterkoning	14
Heggenmus	10
Roodborst	12
Gekraagde Roodstaart	1
Merel	16
Zanglijster	8
Grote Lijster	2
Tuinfluitier	1
Zwartkop	9
Tjiftjaf	18
Grauwe Vliegenvanger	3
Bonte Vliegenvanger	2
Glanskop	3
Pimpelmees	9
Koolmees	22
Boomklever	12
Boomkruiper	8
Gaai	1
Zwarte Kraai	1
Spreeuw	4
Huismus	7
Vink	14
Groenling	1
Putter	3
Appelvink	1

Vergelijking met eerdere inventarisaties en discussie.

De landgoederen Jagtlust en Land en Bosch zijn in 2008 door Fred van Klaveren en Yolande Bosman geïnventariseerd. Schoonoord is bij deze inventarisatie niet meegenomen. In 2016 is het gebied geïnventariseerd door onze vogelwerkgroep. Toen is hetzelfde gebied onderzocht als het huidige, dus inclusief Schoonoord. De resultaten van deze tellingen worden gegeven in bijlage 1.

In vergelijking met 2016 werden zes soorten niet meer waargenomen. Dat waren Waterhoen, IJsvogel, Fitis, Goudhaan, Staartmees en Goudvink. Alleen bij de laatste drie vond men in 2016 meer dan één territorium. Landelijk gaan de Goudhaan en de Staartmees duidelijk achteruit, maar vooral voor de Goudhaan is de achteruitgang hier toch wel erg groot. De Goudvink neemt landelijk juist toe.

Hier staat tegenover dat erbij deze inventarisatie vijf soorten zijn vastgesteld die in 2016 geen territorium in het gebied hadden. Dit waren Knobbelzwaan, Mandarijneend, Zwarte Specht, Gekraagde Roodstaart en Bonte Vliegenvanger. Ook hier ging het behalve bij de laatste om één territorium.

In 2008 vond men 303 territoria van 40 soorten, in 2016 334 territoria van 39 soorten en in dit onderzoek 219 territoria van 38 soorten. We moeten er daarbij natuurlijk ook rekening mee houden dat in 2006 Schoonoord niet is geteld. In 2016 waren er in Schoonoord 90 territoria en in 2023 82 territoria. Zonder het aantal territoria in Schoonoord vinden we in 2016 dus 244 lijkt dit territoria en in 2023 waren het er 137. We zien dus een sterke afname van het aantal territoria, met name in Jagtlust en Land en Bosch.

Bijlage 2 geeft een uitsplitsing van de resultaten voor iedere soort per deelgebied voor de inventarisaties van 2016 en 2023. Dit is gedaan aan de hand van de territoriumstippen op de kaartjes. Voor 2008 beschikte ik niet over die kaartjes. Hoewel sommige territoria berusten op waarnemingen in twee of meer deelgebieden lijkt dit een goede manier om een indruk te krijgen van de ontwikkeling per deelgebied.

Het blijkt dat in Jagtlust het aantal territoria is afgenomen met 25% en het aantal soorten met 12%. Dit suggereert een echte achteruitgang. De oorzaken zijn hier niet duidelijk. Misschien is het in dit stuk van het gebied, dat het dichtst bij Hilversum ligt, drukker geworden.

In Schoonoord is het aantal territoria gedaald met 10% maar het aantal soorten met 7% gestegen. Het is moeilijk te zeggen of er echt veel veranderd is. De afname van het aantal territoria kan meer dan volledig worden verklaard door de (op zichzelf onbegrepen) afname van de Pimpelmees en de Merel. Bij Schoonoord is alleen het pad langs het bos toegankelijk voor het publiek.

In Land en Bosch is afname van de territoria 69% en van het aantal soorten 44%. Dit is natuurlijk dramatisch. Wat is hier gebeurd? Na 2016 heeft hier een herontwikkeling plaatsgevonden en zijn oude woningen voor een deel vervangen door nieuwe woningen. Ook zijn de tuinen opnieuw aangelegd. Hierdoor is het aantal opgaande begroeiingen ten opzichte van 2016 afgenomen. Dat zie je ook terug in de territoria, er wordt een aantal territoria van struweelvogels in 2016 gemeld op plekken die nu uit grasvelden bestaan. Verder werd tijdens de inventarisatie het landhuis verbouwd tot appartementen complex. Dit heeft ongetwijfeld tot veel onrust in de omgeving geleid.

Soortbespreking

In dit hoofdstuk worden de vastgestelde broedvogels per soort beschreven.

<p>Knobbelzwaan 1 territorium</p> 	<p>Er werd twee maal een paar waargenomen. Dit was volgens de criteria voldoende om een territorium aan te mogen nemen. Wij hebben geen nest gezien. Landelijk zijn de aantallen stabiel.</p>
<p>Nijlgans 2 territoria</p> 	<p>Er waren flink wat waarnemingen maar uiteindelijk leidden die tot maar twee territoria. Ten opzichte van de eerdere inventarisaties was dat een achteruitgang. Landelijk neemt de Nijlgans nog steeds toe.</p>
<p>Wilde Eend 5 territoria</p> 	<p>De Wilde Eend komt zoals te verwachten is voor rond de waterlopen in het gebied. Het is een moeilijk te inventariseren soort doordat ze heel verborgen broeden. In de eerdere inventarisaties werden ook vijf paar vastgesteld. De Wilde Eend neemt landelijk af.</p>

Mandarijneend	1 territorium		<p>De Mandarijneend is een exoot die broedt in boomholtes. Dit gebied is zeer geschikt voor deze soort. Het territorium is gebaseerd op twee waarnemingen, waarvan één van een paar. Dit was de eerste keer dat in dit gebied een territorium van deze soort werd gevonden.</p> <p>In Nederland is er geen significante trend.</p>
Buizerd	1 territorium		<p>Een aantal malen werd een roepende Buizerd boven het gebied vastgesteld. Wij hebben geen nest gevonden. Ook bij de eerdere inventarisaties vond men één territorium.</p> <p>Landelijk neemt de Buizerd toe.</p>
Meerkoet	3 territoria		<p>Drie paar Meerkoeten nestelden in de sloten. Bij de vorige inventarisatie waren er ook drie territoria.</p> <p>Landelijk neemt de Meerkoet toe.</p>

Holenduif 3 territoria	
	<p>De drie territoria van de Holenduif betekenen een sterke terugval ten opzichte van de eerdere inventarisaties. Landelijk doet de Holenduif het goed. Zien we hier het effect van de Boommarter?</p>

Houtduif 5 territoria	
	<p>Ook de Houtduif is afgenomen, maar wel minder dan de Holenduif. Landelijk neemt de Houtduif juist toe.</p>

Bosuil 2 territoria	
	<p>Bij een avondbezoek werden twee roepende Bosuilen aangetroffen. Dit is vergelijkbaar met de eerdere inventarisaties. Landelijk neemt de Bosuil toe.</p>

Groene Specht	1 territorium	<p>Er waren een aantal waarnemingen van de Groene Specht, voldoende om een territorium aan te mogen nemen. Ook bij de eerdere inventarisaties werd een territorium gevonden. Landelijk neemt de Groene Specht toe.</p>
		

Zwarte Specht	1 territorium	<p>Het territorium van een Zwarte Specht is veel groter dan het onderzochte gebied. Wij hebben geen aanwijzingen voor een nest gevonden. Het aantal waarnemingen is voldoende om een territorium te mogen aannemen. Dit is de eerste keer dat hier een territorium is vastgesteld. In omliggende gebieden zijn al wel Zwarte Spechten gevonden. In Nederland neemt de Zwarte Specht toe.</p>
		

Grote Bonte Specht	11 territoria	<p>Het aantal Grote Bonte Spechten lijkt in de tijd ongeveer constant te blijven. Met name in Schoonoord is de dichtheid hoog. Landelijk zijn de aantallen stabiel.</p>
		

<p>Witte Kwikstaart 1 territorium</p> 	<p>.Het aantal Witte Kwikstaarten is en was te klein om er conclusies aan te verbinden. Landelijk neemt hij matig af.</p>
<p>Winterkoning 14 territoria</p> 	<p>De Winterkoning is over het hele gebied afgenomen. In 2016 waren er nog 22 territoria. In Nederland is de Winterkoning stabiel.</p>
<p>Heggenmus 10 territoria</p> 	<p>.Het aantal Heggenmussen is sinds de vorige inventarisaties niet significant veranderd. Landelijk zijn de aantallen stabiel.</p>

<p>Roodborst 12 territoria</p> 	<p>Het aantal territoria van Roodborsten is sinds 2016 afgenomen van 20 naar 12. Deze afname treedt eigenlijk alleen op in Land en Bosch. In Nederland neemt de Roodborst de laatste jaren matig toe.</p>
<p>Gekraagde Roodstaart 1 territorium</p> 	<p>De Gekraagde Roodstaart is voor het eerst bij een inventarisatie vastgesteld. De plek bij een bosrand is typerend voor deze soort. Landelijk neemt de Gekraagde Roodstaart toe.</p>
<p>Merel 16 territoria</p> 	<p>Ook de Merel is sterk afgenomen. Verrassend genoeg treedt deze afname niet alleen in Land en Bosch op maar ook in Schoonoord. In Jagtlust lijkt niets veranderd. In Nederland is de Merel nog niet helemaal hersteld na een dip tijdens de epidemie van het Usutu virus.</p>

<p>Zanglijster 8 territoria</p> 	<p>De Zanglijster is alleen Land en Bosch achteruit gegaan. Landelijk neemt de Zanglijster toe.</p>
<p>Grote Lijster 2 territoria</p> 	<p>Het aantal Grote Lijsters in dit gebied is klein maar stabiel. Vanwege een eerdere afname staat de Grote Lijster als kwetsbaar op de Rode Lijst. De laatste jaren zijn de aantallen landelijk stabiel</p>
<p>Tuinfluitter 1 territorium</p> 	<p>Het merendeels ouder bos in dit gebied is niet erg geschikt voor de Tuinfluitter. De aantallen waren klein en ze blijven klein. In Nederland zijn de aantallen stabiel.</p>

Zwartkop 9 territoria	
	<p>De Zwartkop is duidelijk afgenomen, zowel in Jagtlust als in Land en Bosch. In Schoonoord lijkt niets veranderd. Landelijk neemt de Zwartkop toe</p>

Tjiftjaf 18 territoria	
	<p>De Tjiftjaf is overal toegenomen. Voor deze soort zijn opgaande bomen belangrijker dan ondergroei. Misschien is dat de verklaring voor zijn toename terwijl de meeste soorten afnemen. Landelijk zijn de aantallen stabiel.</p>

Grauwe Vliegenvanger 3 territoria	
	<p>De Grauwe Vliegenvanger is duidelijk achteruit gegaan. Het is de vraag of de afname werkelijk zo groot is. In 2016 werden twee extra tellingen uitgevoerd die speciaal op de Grauwe Vliegenvanger gericht waren. In Nederland zijn de aantallen na een sterke afname de laatste jaren stabiel</p>

Bonte Vliegenvanger 2 territoria	
	<p>Alleen in 2008 werd eerder een territorium van de Bonte Vliegenvanger gevonden. De twee waarnemingen waren bij hetzelfde bezoek. In Nederland neemt de Bonte Vliegenvanger toe.</p>

Glanskop 3 territoria	
	<p>De Glanskop heeft een voorkeur voor ouder bos. De aantallen zijn hier niet hoog, maar wel iets groter dan bij eerdere inventarisaties.. Landelijk neemt de Glanskop licht toe.</p>

Pimpelmees 9 territoria	
	<p>De sterke achteruitgang van de Pimpelmees is een raadsel. Hij treedt op in alle deelgebieden, het sterkst in Land en Bosch. Landelijk neemt de Pimpelmees juist toe.</p>

Koolmeesr	22 territoria
	<p>In tegenstelling tot de Pimpelmees is de Koolmees vooruit gegaan. Een kleine achteruitgang in Land en Bosch wordt meer dan gecompenseerd door de twee andere delen. Landelijk neemt de Koolmees licht toe.</p>

Boomklever	12 territoria
	<p>De Boomklever houdt van oude bossen. Het ouder worden van het bos kan dus de kleine maar gestage toename verklaren. Landelijk nemen de aantallen toe.</p>

Boomkruiper	8 territoria
	<p>De Boomkruiper is in alle deelgebieden duidelijk achteruit gegaan. In Nederland nemen de aantallen toe.</p>

Gaai	1 territorium
	<p>Het aantal Gaaien lijkt te zijn gedaald. Het aantal is klein en bovendien is de Gaai erg schuw in de broedperiode. Landelijk is de Gaai stabiel.</p>

Zwarte Kraai	1 territorium
	<p>De Zwarte Kraai lijkt achteruit te zijn gegaan, maar het vaststellen van territoria van deze Soort is erg lastig. De heftige reactie van een paar Zwarte Kraaien op een Boommarter suggereert dat er tenminste één nest is geweest. Landelijk is deze soort stabiel.</p>

Spreeuw	4 territoria
	<p>Het aantal territoria van de Spreeuw is sterk gedaald. In Nederland neemt de Spreeuw de laatste jaren weer toe.</p>

Huismus	7 territoria
	<p data-bbox="868 304 1410 412">De Huismus lijkt vooruit te gaan. Zoals te verwachten is was hij in het algemeen aanwezig bij bebouwing.</p> <p data-bbox="868 450 1382 521">Vanwege eerdere achteruitgang staat de Huismus als gevoelig op de Rode Lijst.</p>

Vink	14 territoria
	<p data-bbox="868 869 1410 938">De achteruitgang van de Vink treedt allen op in Land en Bosch.</p> <p data-bbox="868 943 1310 976">Landelijk zijn de aantallen stabiel.</p>

Groenling	1 territorium
	<p data-bbox="868 1435 1410 1621">De Groenling is sterk achteruit gegaan. Dit geldt ook voor Nederland. De afname wordt toegeschreven aan de ziekte het geel, waarvoor Groenlingen erg vatbaar schijnen te zijn.</p>

Putter	3 territoria
	<p>Het aantal Putters is ongeveer constant. Landelijk neemt de Putter nog steeds toe</p>

Appelvink	1 territorium
	<p>De afname van de Appelvink is opvallend. In Nederland neemt de Appelvink juist duidelijk toe.</p>

Verantwoording

De tellingen zijn uitgevoerd door:

Guido Band

Juun de Boer

Duncan Broekhuizen

Doortje van Dijk

Michael Everard

Simone Galavazi

Helene Heckman

Koos Koopmans

Jan Mooij

Sandra Nikkesen

Tjeerd Ploeg

Frits Wolfswinkel

Contactpersoon bij Natuurmonumenten was Tim van den Broek, hij verzorgde de vergunning en nam deel aan de eerste verkenning..

Het rapport en de foto's werden gemaakt door Jan Mooij.

Gebruikte literatuur

Van Dijk A. en A.Boele, 2011, Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Kijlstra W en H Dijkers, 2016, Broedvogels van Jagtlust, Land en Bosch en Schoonoord 2016, Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken, Rapportnummer 254

Bijlage 1. Resultaten inventarisaties Jagtlust, Land en Bosch en Schoonoord. In 2008 is Schoonoord niet geïnventariseerd.

	2008	2016	2023
Knobbelzwaan	1		1
Nijlgans	4	6	2
Wilde Eend	5	5	5
Mandarijneend			1
Buizerd	1	1	1
Waterhoen	1	1	
Meerkoet	7	3	3
Holenduif	7	8	3
Houtduif5	10	8	5
Bosuil	3	1	2
IJsvogel	1	1	
Groene Specht	1	1	1
Zwarte Specht			1
Kleine Bonte Specht	1		
Grote Bonte Specht	9	12	11
Boerenzwaluw	1		
Witte Kwikstaart	4	2	1
Winterkoning	19	22	14
Heggenmus	7	12	10
Roodborst	23	20	12
Gekraagde Roodstaart			1
Merel	33	31	16
Zanglijster	12	10	8
Grote Lijster	2	1	2
Tuinfluitier	1	2	1
Zwartkop	14	15	9
Tjiftjaf	14	13	18
Fitis		1	
Goudhaan		4	
Grauwe Vliegenvanger	10	8	3
Bonte Vliegenvanger	1		2
Staartmees	3	3	
Glanskop	4	2	3
Pimpelmees	20	27	9
Koolmees	16	19	22
Boomklever	10	11	12
Boomkruiper	14	18	8
Gaai	3	3	1
Zwarte Kraai	1	3	1
Spreeuw	14	22	4
Huismus		4	7
Vink	17	19	14
Groenling	8	6	1
Putter	2	2	3
Goudvink	1	2	
Appelvink	4	5	1

Bijlage 2. Resultaten deelgebieden

	Jagtlust		Land en Bosch		Schoonoord	
	2016	2023	2016	2023	2016	2023
Knobbelzwaan		1				
Nijlgans	4	1	1		1	1
Wilde Eend	4	5	1			
Mandarijneend		1				
Buizerd					1	1
Waterhoen	1					
Meerkoet	3	3				
Holenduif	3	1	1		4	2
Houtduif5	4	2	4	2		1
Bosuil	1	1				1
IJsvogel	1					
Groene Specht	1					1
Zwarte Specht						1
Grote Bonte Specht	3	2	4	1	5	8
Boerenzwaluw						
Witte Kwikstaart	2	1				
Winterkoning	9	6	6	3	7	5
Heggenmus	5	6	4	2	3	2
Roodborst	5	4	8	1	7	7
Gekraagde Roodstaart						1
Merel	11	11	11	2	9	3
Zanglijster	4	4	4	1	2	3
Grote Lijster	1	1				1
Tuinfluitier	1	1			1	
Zwartkop	4	2	7	3	4	4
Tjiftjaf	5	7	4	5	4	6
Fitis					1	
Goudhaan	1		1		2	
Grauwe Vliegenvanger	6	2	1		1	1
Bonte Vliegenvanger						2
Staartmees			2		1	
Glanskop			1		1	3
Pimpelmees	9	6	9		9	3
Koolmees	6	9	7	5	6	8
Boomklever	4	4	4	3	3	5
Boomkruiper	6	4	5	1	7	3
Gaai			2		1	1
Zwarte Kraai	1		1	1	1	
Spreeuw	15	3	4		3	1
Huismus	4	6		1		
Vink	8	8	6	1	5	5
Groenling	5	1	1		1	
Putter	2	2				1
Goudvink			2			
Appelvink	1		3		1	1
Totaal/aantal soorten	140/33	105/29	104/27	32/15	91/27	82/29